

„ԱՄԻՍ Մ' Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ“

Ստառե տալիս եմք Սիոն Եպիսկոպոս Մանուկյանի «Ամիս մ'ի Հայաստան» գրքի
● գրախոսակները, արտատպելով այն «Պայ Բա» քերթից:

Անցյալ տարի, երբ մեր հոգևորական ու աշխարհական պատգամավորները վերադարձան խորհրդային Հայաստանեն, ափսոսաբանական մեծությամբ սիրով հյուրընկալեց անոնց բոլոր թղթակցությունները: Ու մենք, ընթերցողներս, այնքան հրճվեցանք տրված տեղեկություններին, որ փորձեցանք անոնց հավաքածոն կազմել: Անոնք որ այսպիսի ծրագիր մը իրականացուցին, այժմ ունին լարնածավալ «Հատոր»-ներ, մեծ բազմակուսակալոր ու «Թափթփված», քանի որ միայն թերթին ձևով երևցածները կրնան համալսի հատորի մը մեջ ամփոփվիլ:

Ընթերցողներուն մեծ մասը, ապահովաբար հանդեսը կամ թերթը ոչնչացուց: Սիրոն Եպիսկոպոս, իր գեղեցիկ հատորով կուգա մեզ պակաս մը լրացնելու, նվիրելով ազգասեր հայորդիին այնպիսի էջեր, որ մերթ համարժեցաբար և մերթ մանրամասնորեն նշած են խորհրդային Հայաստանի պանծալի վերելքը վերջին քառորդ դարու ընթացքին: Պ. Հ. Շալյան, տպագրիչը կարողացած է սպիտակ և ողորկ թուղթ հայթայթել և փոքր արվեստին նորությունները ի գործ դնել ականահաճո դարձնելու սրբազանին այս երկրորդ դաստիարակիչ հատորը:

Ամերիկահայ ներհում գրադատ Հ. Ավագյան անաչառորեն հյուսած է ներբողոք գրքին՝ իր երեք էջեր բաղկացյալ «Հառաջաբան»-ով: «Սիրոն Եպիսկոպոս, որ լավ ուսած է շափի կանոնը, ճամբորդության իր նկարագրություններուն մեջ կհիշե միայն կարևորը, զլիսավորը, զանց ընելով մտնրամասնականն ու երկրորդականը. այդ պատճառով իսկ անձանձուրթ ու հետաքրքրությունը կկարգացվին իր այդ էջերը, որոնք նվագ ճարտար արհի մը ներքև կրնային տաղտկալի դառնալ: Պ. Ավագյանի այս և նման տողերը կարգալի վերջ, ընթերցողը կնախապատրաստվի մտավոր ճամբորդության մը դեպի հայրենիք, փնջպես և բնորոշ խելու այն վայելքը, որուն պատրաստն անգամ պանդուխտ հայուն կպարզեն վերադրելու հին օրերը, տեսնելու իրականությունը մոտիկ անցյալի և ներկա նվաճումներուն, գուշակելու անարգել վերելքը ապագային:

Հատորը պատկերազարդ է. առաջին էջին վրա կերեկ պանծալի Արարատը. սիրտը հայ ազգին, որ դեռ գեթ է. սակայն իր

սպիտակափառ զագաթը, մղոններով տարածության վրա, վեհոքեն կհսկե կատարված բարեփոխումներուն, հայորդիին նեցուկն է ան դարերի ի վեր ու ազատության թե գերության մեջ մեր աչքերը հառած են անոր

Սիոն Եպիսկոպոս

սպիտակ զագաթին, որովհետև ան կծպտի կամ կարտաքսվե մեզի հետ. այլ խոսքով տեսակ մը հոգեկան հաղորդակցություն կա մեր և անոր միջև.

«Արաճողի ծեր գմբեթից

Դու է եկել վաղկանի պես,
Ու անցել:

Մամուլունայ սերունդների

Աչքն է դիպել լույս գագաթին,
Ու անցել:

Ներքը մի պամ բռն է հիմա

Դու է մայր սեգ ճակատին,
Ու անցել:

Նեղոզկան մեր երևակալության մեջ մարմին կանեն Ս. Էջմիածինը, Ս. Հովհաննիսյանի զանգակատունը, Օշականի եկեղեցին, իշխան Վահան Ամատունիի հուշարձանը, Երևանի կառավարական պալատը, սինեմայի շենքը, Մուշեղուկյան փառոնը, խորհրդային Հայաստանի վարչական բաժանումները նշող բաղնիքը և այլն: Եկեղեցական ու աշխարհ-

հակաճանապարհություններու նկարներ ալ ընթերցողը ավելի կմտնեցնեն. հատորին անունը մեջ նշմարելի են վեհափառ Տ. Գեվորգ Զ. կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Գաբրիել կաթողիկոս, համազումարի եկեղեցական դասը և բոլոր մասնակցողները. վարպետը՝ Ամենայն Իսահակյան, բազմաթիվ գրողներ, հասարակ ժողովուրդը, ինչպես և ծրարադեմի, Կահիրեի և այլ կեդրոններու հոգևորական և աշխարհական անձնավորություններ:

Հեղինակին հետ ընթերցողը կսկի ճամբորդելը՝ Նուռ-Յորքեն: Համառոտիվ նկարագրված են նիստերը և օրակարգի հարցերուն նկատառումը, հայոց հայրապետի ընտրությունը և օծումը, պատգամավորներուն ի պատիվ սարքված ճաշկերույթը, տասն եպիսկոպոսներու օծումը, Սևանա կղզին են: Պետական համալսարանը իր ութը բաժանումներով մասնավոր հոգածությամբ ներկայացված է: Ընթերցողը հրճվանքով վհետեի այս հաստատության աստիճանական սաղմնավորման՝ 1920-ին ի վեր: Արդարև հեղինակին քաղած տեղեկությունները դասակարգվել են և կհավաքվեն մեզ մշակութային հանդեպ մեր տածած հոգածությանը համար: Գրադարանին 150,000 հատորները կրնան կրկնապատկվի, երբ սփյուռքի հայության գրասեր անձերը, հետ մահու կամ նույնիսկ կենդանու վրան, համալսարանին ուղարկեն իրենց հավաքածուները, հետևելով արժանա՝ հիշատակ Ասդիկ Տեմեճյանի օրինակին:

Սիոն եպիսկոպոսի ղգալուն գրիչը ընթերցողը կառաջնորդեն նաև Օշականը. կիշները խորանին տակ՝ հայ տառերուն հեղինակին դասբարանը, ու կհամբուրենք մեծ սուրբին, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շիրիմը՝ երկվուղածությամբ և հուզումով: Հեղինակը մանրամասնորեն կնկարագրեն արդի Օշական ավանը, մոտակա Աշոտաբակ գյուղը — ներսես Ը. Աշտարակեցիի ծննդավայրը:

Մեծ է Սիոն եպիսկոպոսի խանդավառությունը, երբ ան կնկարագրեն Երևանը իր արվարձաններով ու նորաշեն ավաններով: Սերբազանը տպավորված է Երևանի եռ ու զեռով, զվարթ ընակչության ստեղծած մթնոլորտով, մանկամուտով, ճարտարարվեստական և մշակութային կեդրոններով են: Շենքերը ընդհանրապես շինված ըլլալով Արտիկի տեֆով, քաղաքը հագած է տեսակ մը Վարդապետյան պատմաճան: Արդարև, իր արդիականությամբ, Երևան կրնա մրցիլ քաղաքակիրթ աշխարհի որևէ ուստանի հետ:

«...Երևան Հայաստանի սիրտն է, քմացական ու տառապան կեդրոնը, որուն հետ հաղորդակցության մեջ են Հայաստանի բոլոր քաղաքներն ու ավանները և որոն կատանան իրենց ղեկավարությունը»:

Խորհրդային Հայաստանի բարեկամ կառավարությունը, ուրիշ արվեստներու կարգին, իր հոգածության առարկան ըրած է նյատրոնը և երաժշտությունը: Թվագրական կարգով հեղինակը կնշե բոլոր այն ներկայացումներն ու նվագահանդեսները, որոնց ներկա եղած են պատգամավորները: Ընթերցողը կծանոթանա նաև մեր գլխավոր դերասաններու և երաժշտագետներու անուններուն:

Մական Սիոն եպիսկոպոսի խանդավառությունը դազախնակտին կհասնի, երբ ան կնկարագրեն Ս. Էջմիածինը, ճշմարիտ եկեղեցականի մը ոգովու՝ Վենուսը միայն բավական է թրթռացնելու ամեն հարազատ հայու սիրտը ու հոգին. դարձրով Ս. Էջմիածինը եղած է հայու համարին լուսաբան փարոսը, հոգեվոր լույսի ջահը, որ անշնչ վառել է, իր լույսը սփռելով տառապու ու տարագիր հայության վրա: Անտարակույս հեղինակը սպրեցավ հոգեկան գերազույն վարկաններ, երբ ինքն ալ մյուս տասը ժայռաբույս վարպետներու կարգին մատուցել իր անդրանիկ եպիսկոպոսական պատարագը, իր օծումեն վերջ: Վերկու օր վերջ, ես ալ բախտը վրանենայի մատուցանելու եպիսկոպոսական անդրանիկ պատարագը, Միածին Որդվուն Իման Ս. Սեղանին վրա: Հոգեկան անպատմելի հրճվանքով զեղուն էր հոգիս, սիրտս հուզված էր ու երջանկությամբ կլերթըր:

Ընթերցողը որքան պիտի ուզեր այցելել Գառնիի և Գեղարդի վանքը ուխտավորներուն հետ: Առաջնորդողն է Գաբրիել կաթողիկոս Կիլիկիո, որ իր շողոքանք և եղբայրական հատորներով նկարագրած է այս երկու պատմական ավաններու հնությունները:

Ո՞վ պիտի չուզեր տեսնել Գեղարդա վանքը՝ ժայռի մեջ փորված իր միակտուր հինգ եկեղեցիներով: Գաբրիել կաթողիկոս, իր հառաջացյալ տարիքը անտեսելով, սեպ ժայռերին ուխտավորները կառչողողը դեպի Միսիթար Արվանեցիի ձգնարանը: Երանի այս ուխտավորներուն, որոնք առիթը ունեցան դեթ տեսնելու մեր պատմական վայրերն մի քանին:

Հայաստանի հայությունը կհետաքրքրվի արտասահմանի հայ կյանքով: Հեղինակն իր վերջին տեղագրությամբ կհիշե թե որպիսի լավատեսությամբ մեր հայրենակիցները կզնահատեն հայ դատի հաջողության համար

մեր թափած ջանքերը ու որքան կրադձան կարտի, Արդահանի կցումը երրորդային Հայաստանի:

Հեղինակը հատորին վերջավորությանը կցած է ցանկը Հայաստանի բանաստեղծներին, վիպասաններին, բանասերներին, գիտնականներին, գրադիտուհիներին, դերասանուհիներին շատերուն, ինչպես և ծաղկեփունջ մը Հայաստանի քերթողներին, քաղված իրենց գրական գործերեն:

Ա. ՊԱՏՄԱԳՐՅԱԼ ՊԱՆԵՍՏԻՆԻ ՄԵՋ

Երաժշտագետ-երգահան Ա. Պատմագրյան գեղեցիկ մտածումը ունեցած էր ընդառաջ երթալու արտահայտված փափագին—Թեհրան վերադառնալիս առաջ կրկին այցելել Պաղեստին և տալ համերգ-դասախոսություններու շարք մը:

Տարի մը առաջ էր, որ տեր և տիկին Պատմագրյանները Երուսաղեմ այցելեցին և Հայաստանի մանկատուններուն քի նպաստ մեծ համերգ մը տվին, որը արտակարգ շնորհի փայլուն անցավ և արդեն անցավ նաև հրեա երաժշտագետներու փանդալառ գնահատության: Այդ համերգին գոյացած 400 պաղեստինյան ռուկի շափ գումարը, վերջերս թերթերու մեջ հաճույքով կարողացինք, որ դրված է Պաղեստինահայ ներգաղթի Կոմիտեի տրամադրության տակ:

Մեր մեծ արվեստագետներու ներկայությունը Երուսաղեմի հայ երիտասարդության կողմից ամենաշեղծ ընդունելության հանդիպեց: Արդեն իսկ իրենց ժամանումին քանի մը օր առաջ վերջ տրված թեյասեղանի մը ընթացքին ներկա գտնվող 80-ի շափ երկսեռ երիտասարդությունը որոշում կայացուց նոր համերգ մը կազմակերպելու Ոգևորությունը ծաղկում վր և կարճ ժամանակվա ընթացքին համերգը պատրաստվեցավ, որը տեղի ունեցավ Ուլյանսկի հանդիսասրահին մեջ հոկտ. 26-ին:

Մեր արվեստագետներու անվան հմայքը, ինչպես նաև անցյալ տարվան համերգին ձգած անջնջելի տպավորումը, քաջած բերած էին Երուսաղեմի գրեթե ամբողջ այս բազմությունը, որ գիտեի միշտ գնահատել ազգային արժեքները: Լեցուն և խանդավառ սրահի առջև էր, որ տեղի ունեցավ համերգը:

Հայտագրին ճոխությունը, պեսպիսությունը և ռազմաթիվ հայաստանյան երգերու նորությունը ստեղծեցին այն խանդավառությունը, որ միմյանի Պատմագրյան համերգները չլինան ստեղծել:

Հաջորդ օրը, հոկտ. 27-ին Ուլյանսկի-ի

Սիոն եպիսկոպոս իր վերադարձին այցելած է նաև Թեհրան, Դամասկոս, Հալեպ, Պեյրուսի, Երուսաղեմ, Եգիպտոս: Խմբանկարներ անվանած այս վայրերին ընթերցողը ավելի կ'ստեղծեն արտասահմանի հայություն:

Ավելորդ է ըսել թե որքան մեծ ծառայություն մը մատուցած է մեզ Սիոն եպիսկոպոս իր այս հատորով:

ԱՍՏՂԻԿ ՍՈՒՐՅԱՆ

Նախաձեռնությամբ իր սրահին մեջ միջազգային մեծ համերգ մը կազմակերպված էր, որին կ'ամսնակցեին օտարազգի մեներգողներ և երգչախումբեր Մեր հյուր արվեստագետներու ներկայությունին օգտվելով հայ գաղութի այ հրափրվեցավ մասնակցելու այդ համերգին: Հաճույքով նկատեցինք այն անակնկալը, որ եղավ օտարներու համար այդքան բարձրորակ երգչուհու ներկայությունը, ինչպես նաև մարզված երգչախումբի երգեցողությունը: Հիշենք նաև այն, որ հայտագիրը կազմված էր երոպական դասականներ և մեր խումբը երգեց կտորներ Հենտելի, Բերլիոզի և Սեզար Ֆրանքի, խորապես տպավորելով ներկաները և մեծապես բարձրացնելով մեր ազգային վարկը հաշի օտարներու, որոնք բուն և անվերջանալի ծախերով վարձատրեցին թե երգչուհին և թե դեկավարն ու իր խումբը:

Նոյեմբերի 3-ին Նույն խումբը հատուկ օթուպուսներով մեկնեց Յաֆֆա, որտեղ կազմակերպված էր մեծ համերգ մը քի նպաստ հայ բուժարանին: Համերգը կ'ովանավորեի տիկ. Մաթևի, կառավարչին տիկինը: Սինեմա նապիլի տեղը ձրիաբար տրամադրած էր իր սինեման, որը Յաֆֆայի ամենանոր և շքեղ սրահն է:

Հայ գաղութը գրեթե ամբողջությամբ ներկա էր: Արդեն անցյալ տարվան համերգին գտած հաջողությունը մեծապես դուրացուցած էր կազմակերպչներուն գործը և քանի մը օրվան ընթացքին ամբողջությամբ տոմսերը սպառած էին արդեն: Մեծ թիվով օտար հրափրվաներ կային, որոնց համար միանգամայն նորություն էր նմանօրինակ համերգ մը Յաֆֆայի մեջ:

Գաղով հայ գաղութին, այն խելահեղորեն խանդավառվեց հայտագրին առաջին իսկ համարին, երբ հսկա երգչախումբը, առաջին անգամ ըլլալով Յաֆֆայի մեջ, խորխուր և վեհոթեն թնդացուց Սովետ Հայաստանի Պետական Հիմնը: